

Monien tarinoiden kaupunki: narratiivit Helsingin ranta-alueiden suunnittelussa

Lieven Ameel (2021). *The Narrative Turn in Urban Planning: Plotting the Helsinki Waterfront.* Lontoo/New York: Routledge. 153 sivua. ISBN 978-0-367-55585-6.

Kaupunkitarinoihin erikoistuneen kirjallisuudentutkija Lieven Ameelin teos *The Narrative Turn in Urban Planning: Plotting the Helsinki Waterfront* tarkastelee kaupunkisuunnittelua tarinankerronnallisena prosessina. Esimerkkikohdeksi Ameel on valinnut Helsingin jälkitekolliset ranta-alueet Kalasataman ja Jätkäsaaren. Kirja tarjoaa yleiskatsauksen narratiivien roolista suunnittelussa ja valottaa, miten niistä on tullut merkittävä osa yhdyskuntasuunnittelua.

Kirjan alkuvaiheilla paneudutaan narratiivien ja yhdyskuntasuunnittelun suhteeseen sekä suunnitteluparadigman tarinalliseen käänteeseen (narrative turn). Kirjan sisällön kannalta onkin keskeistä määritellä, mitä narratiivilla itse asiassa tarkoitetaan. Ameelin mukaan narratiivi (narrative) ei ole sama asia kuin tarina (story). Tarina on kertojan mielessään muodostama tapahtumasarja. Narratiivi puolestaan kuvastaa tapaa, jolla tarina kerrotaan: sillä on konteksti, yleisö ja käyttötarkoitus. Narratiiveilla ei vain kuvailla tapahtumia, vaan pyritään vaikuttamaan käsitykseen todellisuudesta. Narratiivin käsitettä voidaankin kaupunkisuunnittelusta puhuttaessa käyttää myös väärin: kartat tai rakennukset eivät itsessään voi olla narratiiveja, vaikka ne voivatkin sisältää kerronnallisuutta (possess narrativity). Ameelin englanninkielisen teoksen kielelliset oivallukset eivät välillä ole suoraan selitettävissä suomeksi. Esimerkkinä tästä voidaan mainita kirjan alaotsikossakin esiintyvä käsite plot. Englannin kielen sana voi tarkoittaa sekä kerronnallista juonta että tilallista tonttia. Suunnittelu ei ole neutraalia toimintaa, vaan tarinallista, tietoisesti rakennettua kommunikaatiota. Alaotsikko *Plotting the Helsinki Waterfront* viittaaakin sekä Helsingin ranta-alueiden kaavoittamiseen että suunnittelussa hyödynnettyyn kerronnallisuuteen.

Teoksessaan Ameel esittelee kolme erityyppistä kerronnan tapaa, jotka kytkettyvät suunnitteluprosessin eri vaiheisiin. Ensimmäinen tapa, "narratives for planning", saa alkunsa jo paljon ennen varsinaisen suunnittelun alkua. Tällä narratiivityypillä viitataan kokemukselliseen tietoon ja paikallisiin tarinoihin, jotka muodostavat mielikuvia alueesta. Ameelin tunnistama

toinen kerrontatyyppi, "narratives in planning", kuvaa suunnittelua retoriisena toimintana ja tarinankerronnan muotona. Tätä tyyppiä edustavat muun muassa kaupunkisuunnitteluviranomaisten laatimat aineistot ja niiden kuvaukset alueesta. Kolmantena Ameel tuo esiin suunnitteluhankkeiden ympärille muodostuvat tarinat, "narratives of planning". Nämä tarinat voivat olla esimerkiksi suullisesti leviäviä paikallisia kertomuksia, sosiaalisen median kuvastoa tai kirjallisuudesta välittyviä mielikuvia. Kerronnalliset tasot eivät ole suoraan suunnitteluorganisaatiosta riippuvaisia, tosin niitä voidaan yrittää ohjata esimerkiksi brändäyksen avulla.

Narratiivien merkitys kaupunkisuunnitteluprosesseissa välittyy havaintoesimerkkien Kalasataman ja Jätkäsaaren kehityksessä. Kalasataman analyysissä Ameel keskittyy suunnitteluaineistoista välittyvään retoriseen strategiaan. Ameelin mukaan ei ole suinkaan sattumanvaraista, millaisella kielenkäytöllä ja kielikuvilla Katasatamaa suunnitteluaineistoissa kuvataan. Aineistojen retoriikassa Kalasatama on sijoitettu osaksi kantakaupunkia, Pitkäsillan pohjoispuolelle itäisen kantakaupungin vanhojen työläiskaupunginosien Kallion ja Sörnäisten jatkeeksi. Ameelin mukaan tämä tietoinen valinta pyrki liittämään uuteen kaupunginosaan kaupunkimaisuuteen yhdistettäviä positiivisia ominaisuuksia, kuten luovuutta ja suvaitsevaisuutta. Narratiivisena tehokeinona käytetään metaforaa "keskustan kainalossa", mikä korostaa läheistä ja intiimiä suhdetta alueiden välillä. Teollisiin satama-alueisiin perinteisesti yhdistetty periferinen mielikuva sen sijaan sivuutetaan alueen kuvauksessa. Suunnitteluaineistojen välittämät mielikuvat Kalasatamasta ovat osin ristiriidassa alueen todellisen kehityksen kanssa. Tästä esimerkkinä Ameel nostaa esiin ostoskeskus Redin ja sen ympärille rakennetut pilvenpiirtäjät, jotka eivät välttämättä tue toivottua imagoa luovan luokan asuinalueesta keskustan luontevana jatkeena.

Kalasataman tavoin myös Jätkäsaaren suunnittelussa narratiiveilla on iso merkitys. Eri narratiivityyppien välillä on havaittavissa tiettyjä erimielisyyksiä siitä, millainen Jätkäsaaren suhde on Helsingin keskustaan. Suunnitteluaineistoissa kaupunginosa esitetään kiinteänä osana keskustaa. Ameelin mukaan tämä ei kuitenkaan kuvaa suunnitteluajankohdan nykyisyyttä, vaan toivottua tulevaisuusvisiota. Suunnitteluhankkeen ympärille muodostuvissa tarinoissa on Ameelin mukaan hyödynnetty Bildungsromanin rakennetta. Alueen rakentuminen on kasvutarina, aikuistumisprosessi, jossa Jätkäsaari integroituu osaksi kaupungin keskustaa. Tämän narratiivin tueksi Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto tilasi jopa erillisen alueesta kertovan romaanin, Hannu Mäkelän kirjoittaman teoksen Hyvä jätkä. Siinä ja Jätkäsaaren suunnitteluun liitetyissä tarinoissa korostuu maskuliinisuus, mikä on Bildungs-

roman-tekstigenrelle tyypillistä. Suunnittelunarratiivit ovat tarvittaessa myös mukautuneet muuttuviin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin preferensseihin. Esimerkkinä tästä Ameal käsittelee Jätkäsaaren rannan hotellihanketta. Pilvenpiirtäjähotelli oli ajatuksena ristiriidassa suunnitteluaineistossa välitettyjen mielikuvien kanssa, koska pilvenpiirtäjiä ei mielletä Helsingin ydinkeskustaan kuuluviksi elementeiksi. Hotellihankkeen osalta sekä kannattajat että vastustajat perustelivat kantojaan sillä, millaisena he kokivat Jätkäsaaren ja ydinkeskustan suhteen.

Ameelin johtopäätöksenä on, että kaupungit ovat aina olleet erilaisten narratiivien kohtaamispaikkoja. Kaupunkisuunnittelua ei voi irrottaa tarinallisuudesta, ja siinä tuotettavat aineistot paljastavat, muokkaavat ja haastavat olemassa olevia paikkaan liitettuja narratiiveja. Narratiivien merkitysten tunnistaminen voikin tehdä suunnittelusta johdonmukaisempaa ja korostaa paikan omaleimaisuutta. Nykyisessä suunnittelujärjestelmässä narratiiveja voidaan hyödyntää monella tapaa. Tätä edustavat esimerkiksi PPGISin kaltaiset osallistavat karttatyökalut, joiden avulla voidaan kerätä asukkailta kvantitatiivista dataa omasta asuinympäristöstään ja näin samalla korostaa kaupungin moniäänisyyttä osana suunnittelua. Tarinallisuuden sisällyttäminen suunnitteluun ei tarkoita, että prosessin pitäisi mukailla aristoteelista draaman kaarta ja saavuttaa selkeä päätös (closure), vaan suunnittelussa on syytä tilaa jättää tilaa avoimelle loppuratkaisulle.

Kirjan luettuani jäin pohtimaan, miten sen antia voisi soveltaa muissa tapauksissa. Sekä Jätkäsaari että Kalasatama ovat vielä keskeneräisiä kaupunginosia ja kohteina keskenään hyvin samankaltaisia. Näillä alueilla suunnittelulla on ollut verrattain vapaat kädet lähteä rakentamaan alueille uutta identiteettiä ja brändiä narratiivien avulla. Ameal tunnistaakin hyvin, että on vielä liian aikaista arvioida, miten suunnitteluprosessin yhteydessä hyödynnetyt narratiivit näyttäytyvät asukkaille eletyssä arkiympäristössä. Olisi kiinnostavaa kuulla, miten narratiivien käyttö onnistuu tapauksissa, joissa nykytilan ja tavoitellun muutoksen välillä on enemmän mahdollisia konflikteja. Millainen rooli eri narratiiveilla on vaikkapa Helsingin lähiöiden uudistamisessa, kun asuinalueen luonnetta ollaan muovaamassa usein aika kovinkin ottein uuteen suuntaan? Miten näissä tilanteissa asukkaiden, suunnittelijoiden ja median välittämät keskenään ristiriitaiset narratiivit vaikuttavat kehityksen eri vaiheissa? Ameelin esittämät narratiivityypit soveltuisivat hyvin näidenkin kysymysten syvempään tarkasteluun.

Olga Juutistenaho